

The importance of studying the scientific heritage of Zahiriddin Muhammad Bobur, the goal is to increase the moral and aesthetic views of young people

Dilafruz JURAEVA¹

Samarkand State Institute of Foreign Languages

ARTICLE INFO

Article history:

Received October 2021

Received in revised form

15 October 2021

Accepted 20 November 2021

Available online

15 December 2021

Keywords:

artistic reality,
syncretist,
statesman and public figure,
creator,
thinker,
“Boburnoma”,
aesthetics,
ethics,
vulgarization,
homeland,
love.

ABSTRACT

This article analyzes the role and relevance of moral and aesthetic norms in the work of Zahiriddin Muhammad Babur. Literary, recognized as the Shah of poetry. It is also argued that these views are important for the development of the New Uzbekistan. Zahireddin Mohammed Babur is not only a great commander, but also a great master of words, creator of art. He became a world-famous poet and collector, a connoisseur of art. Literary monuments valuable for our history have been inherited, such as the works of “Boburnom”, gazelles and rubai.

The article also analyzes the moral and aesthetic views of Zahiriddin Muhammad Babur in the works of ghazals, rubai, tuyuk and masnavi, which are expressed in the artistic and aesthetic spirit in the form of love, devotion, visala and hijra.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss11/S-pp361-364>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Zahiriddin Muhammad Bobur ilmiy merosini o’rganishning yoshlar axloqiy – estetik tafakkurini yuksaltirishdagi ahamiyati

ANNOTATSIYA

Kalit so’zlar:

badiiy vogelik,
sinkretik,
davlat va jamoat arbobi,
ijodkor,
mutafakkir,
“Boburnoma”,
estetik,
axloq,
vulgarizatsiya,

Mazkur maqolada shoh va shoir sifatida e’tirof etilgan Zahiriddin Muhammad Bobur asarlaridagi axloqiy-estetik me’yorlarning o’rni va dolzarbligi tahlil qilinib, bu qarashlar O’zbekiston taraqqiyotida ham muhim ahamiyat kasb etishi bayon qilingan. Zahiriddin Muhammad Bobur nafaqat buyuk sarkarda, balki badiiy ijod bilan ham shug’ullangan ajoyib so’z ustasi, ijodkordir. Undan jahonga mashhur bo’lgan. tariximiz uchun qimmatli hisoblangan “Boburnoma” asari, g’azallari, ruboiylari meros bo’lib qolgan.

¹ Independent researcher (PhD), Samarkand State Institute of Foreign Languages. Samarkand, Uzbekistan.

Vatan,
muhabbat,
ishq.

Shuningdek, maqolada Zahiriddin Muhammad Bobur ijodidagi badiiy-estetik ruhda ishq-muhabbat, sevgi-sadoqat, visol va hijron aks etgan g'azal, ruboiy, tuyuq va masnaviyalaridagi axloqiy-estetik qarashlarini tahlil etishga harakat qilingan.

Важность изучения научного наследия Захриддина Мухаммада Бобура, цель – повышение морального и эстетического воззрений молодежи

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

художественная реальность, синкетик, государственный и общественный деятель, творец, мыслитель, «Бобурнома», эстетика, этика, вульгаризация, родина, любовь.

В данной статье, анализируется роль и актуальность моральных и эстетических норм в творчестве Захириддина Мухаммада Бабура. Литературно, признанного шахом поэзии. Также утверждается, что эти взгляды важны для развития Нового Узбекистана. Захириддин Мухаммад Бабур, – не только великий полководец, но и великий мастер слова, творец искусства. Он стал всемирно известным поэтом и собирателем, ценителем искусства. Унаследованы ценные для нашей истории литературные памятники, – произведения «Бобурнома», газели и рубаи.

В статье также, анализируются морально-эстетические воззрения Захириддина Мухаммада Бабура в произведениях газелей, рубаи, туюка и маснави, которые выражаются в художественно-эстетическом духе в форме любви, преданности, висала и хиджры.

Zahiriddin Muhammad Boburning ilmiy merosi ko'p jabhali bo'lib, uni adabiyotshunos va tilshunoslar, tarixchilar va siyosatshunoslar har tomonlama o'rganishgan. Uning tarixiy shaxs sifatida barcha qarashlarini, ilmiy merosi bo'lgan asarlarini tahlil qilib chiqishgan. Boburning "Boburnoma" asari va unga yondosh bo'lgan manbalarda pedagogika, musiqa, poetika, harbiy ishlar, tarix, geografiya, irrigatsiya, tabiatshunoslik, etnografiya va boshqa sohalardagi qimmatli ma'lumotlarni topish mumkin. Bobur haqida taniqli olim A.A. Qambarov quyidagi fikrlarni bildirib o'tadi: "U qisqa umr ko'rgan bo'lsada, serjilo she'rлaridan tashqari jahonga mashhur "Boburnoma", "Mubayyin", "Harb ishi", "Xatti Boburiy", "Aruz risolasi" kabi asarlar yaratib, kelajak avlodlar uchun katta meros qoldirdi" [1. B. 248]. Birgina "Boburnoma"da 30 ga yaqin fan sohalari bo'yicha aniq ilmiy ma'lumotlar jamlangani fikrimiz dalilidir. Uning ijodida tarixiy zamon va makon, kishilar siyrati, joy nomlari va o'simliklar, hayvonlar nomlari aniq keltirilgan. Bu orqali biz Boburning dunyoqarashi, hayot tarzi, badiiy voqelikni chiroyli dalil va bo'yoqlarda ko'ramiz. Mutafakkirning atrof-muhitga nisbatan kuzatuvchanligi, bo'layotgan o'zgarishlarni argumentlashi, tabiiy hodisalarining nodir voqeligi, mo'jizalarga qiziqishi odamni hayratga soladi.

Boburning ijodida asosiy mavzular badiiy-estetik ruhda ishq-muhabbat, sevgi-sadoqat, visol va hijron tarzida aks etib, u g'azal, ruboiy, tuyuq va masnaviyalarida jamlangan. U o'z axloqiy-estetik qarashlarini sinkretik holatda joylashtirib, ishq maftunkorligi, go'zallik, husn-u latofat, sharqona axloq-odob, noz-u karashma singari kategoriylar orqali bayon qilgan. Uning misralari yengil o'ynoqilik bilan, katta mahorat bilan tarannum etiladi.

Boburning ijodi umuminsoniy tuyg'ular tasviri, o'lmas g'oyalar va axloqiy o'gitlar bilan boyitilgani sababli nafaqat Sharqda, balki G'arbda ham uning ijodiga qiziqish mavjud. Bobur ijodini sobiq sho'rolar zamonida turli maqsadlarda o'rganilganini bilgan holda mustaqillikdan so'ng yurtimizda bu borada ishlar ancha jonlandi. Ko'plab izlanishlar natijasida Boburning asarlari o'zbek tilida tadqiq qilindi. O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov ta'kidlaganidek: "Bobomiz Zahiriddin Muhammad Bobur nomi bilan har qancha faxrlansak arziydi. O'zbek xalqining dovrug'ini dunyoga taratgan ulug' ajdodlarimizdan biri o'laroq, ul zot bizni tariximizni qadrlashga, kelajakka buyuk ishonch bilan qarashga o'rgatadi. Zahiriddin Muhammad Bobur kabi mumtoz insonlarni dunyoga bergen xalq hech qachon xor bo'lmaydi, muqarrar tarzda saodatga erishadi. Biz Bobur Mirzoni ulkan davlat arbobi sifatidagina emas, qomusiy alloma, mumtoz shoir sifatida ham cheksiz qadrlaymiz. Bobur o'zbek xalqining buyuk farzandi, milliy g'ururidir" [2. B. 158].

Ingliz tarixchisi Elfiniston "Boburnoma" va uning muallifi haqida: "Uning shaxsiy his-tuyg'ulari har qanday mubolag'adan yoki pardalashdan holi, uslubi oddiy ham mardona, shu bilan birga, jonli va ifodali. O'z zamondoshlari biografiyasini, ularning qiyofalari, urf-odati, intilishlari, qiziqish va qiliqlarini ko'zguda aks etgandek ravshan tasvirlaydi. Bu jihatdan "Boburnoma" Osiyoda yagona chinakam tarixiy tasvir namunasidir" [3], – deb yozadi. Xorijiy va mamlakatimiz olimlarining fikrlariga e'tibor berilsa, Bobur o'z davrida yagona shoh va shoirdir. Zamonasining qiyofasini real voqelik asosida ko'rsatib berishi, obrazlar, kishilar biografiyasini tasvirlash mahorati Boburni estetik olim sifatida gavdalantiradi. Bobur shaxs sifatida yengilmas, irodali, o'z xatolaridan munosib xulosa chiqaradigan tarixiy shaxs, ibratli va yuksak axloqiy ideal bo'lib kelajak avlodlar tarbiyasiga jiddiy ta'sir qiladi.

Bobur hayat zavqi, muhabbat va shodlik kuychisidir. Bundan tashqari, uning she'riyatida ona-Vatan ishtiyoqi, g'ariblikning hasrat va nadomatlari dardlari ham mana shu she'rida o'z aksini bildirib turadi:

Yoz fasli, yor vasli, do'stlarning suhbatи,

She'r bahsi, ishq dardi, bodaning kayfiyati, – deb boshlanuvchi sho'x g'azallar orasida;

Tole' yo'qi, jonimg'a balolig' bo'ldi,

Har ishniki ayladim xatolig' bo'ldi.

O'z yerni qo'yib, Hind sori yuzlandim,

Yo Rab, netayin, ne yuz qarolig' bo'ldi, –

singari misralarida shohlikning-da ko'zga ko'rinasligi, uning vatan oldida, insongarchilik oldida hech narsa emasligi va, ayniqsa, vatan ishqini Hind podsholigidan ham ustun turishi ko'rinish turadi.

Bugungi kunda sevgi-muhabbat mavzusi yangi ma'no kasb etib, individlar ehtirosi, lahzalik ko'ngilxushlik ko'rinishidagi talqinlar uchraydi. Boburning asarlaridagi axloq falsafasi XXI-asrda ham dolzarbligini yo'qotmaydi. Mutafakkirning ijodidan ta'sirlangan yoshlar sevgini axloqiy-estetik kategoriya sifatida avvalgidek yuqori tuyg'ularni anglatishini, odamlar bir-birlarining axloqiy his-tuyg'ularini vulgarizatsiya qilayotgan-ligini, estetik tuyg'ularni odamlar faqat o'z xohish-istiklarini qondirish vositasi sifatida ko'rishini bilib olishadi. Muhabbatni noto'g'ri anglashning oldini olish uchun Bobur ijodining nazariy-metodologik jihatini ishlab chiqish zarur. Uning ijodida muhabbatning asl ko'rinishlari, qolaversa, insoniy tuyg'ularning qadr-qimmati ham yaqqol namoyon bo'ladi.

Bobur o'z vasiyatnomasida o'z o'g'li va vorislariga davlatdagi barcha toifa kishilarining mavqeiga e'tibor qaratish, ular uchun yordamni ayamaslik zarurligini ko'rsatib o'tgan. Bobur shoh sifatida Amir Temurning adolat tamoyilini rivojlantirib, shuningdek, adolatli va dono hukmdor bo'lishga harakat qilgan. Bularning axloqiy xususiyatlari o'z siyosatida aks etgan. Zahiriddin Muhammad Boburning axloq-odob, adolat haqidagi pand-nasihatlarini yosh avlodga yetkazish, uning shaxsini milliy g'oya obrazlarida aks ettirish maqsadga muvofiqdir. Uning adolat va axloq haqidagi qarashlariga xulosa qilsak, birinchidan, Bobur har doim diniy mazhabparastlikdan saqlanish, jamiyatdagi har bir tabaqaga vijdonan munosabatda bo'lishni, ikkinchidan, mavjud xalq o'z ixtiyori bilan siyosatga bo'y sunishi kerakligini, uchinchidan, har qanday turdag'i yoki qabiladagi mavjud xudolarni yo'q qilish kerak emasligi, to'rtinchidan, xalqqa zulm o'rniqa islam ravnaqi, qilich o'rniqa ne'mat va yaxshi amallar afzalligini, beshinchidan, "har doim o'z yaqinlaringizning ahvoli bilan qiziqishni" ta'kidlagan.

Boburning asarlaridagi axloqiy-estetik qarashlarni tahlil qilar ekanmiz, hozirgi Yangi O'zbekiston taraqqiyoti uchun ham dolzarb bo'lib turgan bir qancha muhim masalalarni ko'rshimiz mumkin:

Birinchidan, adolat va qonun ustuvorligi: xalq hukmdordan qo'rmasligi, unga ishonishi, aldanib qolishdan qo'rmasligi kerak. Davlat boshlig'i o'ziga munosib hurmatga intilishi kerak;

Ikkinchidan, tolerantlik – bag'rikenglik: e'tiqodi va ijtimoiy kelib chiqishidan qat'i nazar, har bir fuqaro teng huquqlidir. Boshqalarga nisbatan murosasiz mafkuraga o'rinn yo'q;

Uchinchidan, urush va zo'ravonliklarning inkor etilishi: urush rivojlanishning yagona yo'li emas. Hamma narsani diplomatik muzokalarlar orqali hal qilish mumkin.

to'rtinchidan, davlat boshlig'i xalqning xizmatkori bo'lishi kerak. Hukmdor, eng avvalo, o'z xalqining farovonligi haqida qayg'urishi, faqat jamiyat hayotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan qonunlarni qabul qilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Qambarov A.A. Zahiriddin Muhammad Bobur asarlari haqida ayrim mulohazalar // Интеллектуальное наследие Захириддина Мухаммада Бабура и современность: Сборник статей и тезисов докладов Международной научно-практической конференции. – М.: Пробел-2000, 2020. – С. 248.
2. Karimov I.A. Ma'naviy yuksalish yo'lida. – Toshkent. O'zbekiston, 1998. – В. 158.
3. <http://baburname.narod.ru/nravy.htm>.
4. Alikulov X., Haqqulov N.Q. Spiritual maturity and philosophical thinking dependence of development // ISJ Theoretical & Applied Science 04(84) 2020. – PP. 164–167.
5. Xaqqulov N.Q. Perfect generation - personality of private education and humanity facilities // «МИРОВАЯ НАУКА» международное электронное научно-практическое периодическое издание. – 2019. – № 2(23). – С. 62–63.
6. Сафаров А.И., Хаккулов Н.К. Свойственные качества совершенному человеку в суфизме // Современная наука как социально-политический фактор развития государства: материалы международной научно-практической конференции (10 мая 2019г., Москва) Отв. ред. Зарайский А.А. – Издательство ЦПМ «Академия Бизнеса», Саратов 2019. – С. 48–50.